

VERONIKA ZÝKOVÁ / 10. 5. 2016

„Sklep je bez nadsázky léčivý“

Divadlo Sklep slaví pětáctyřicet let existence. Principy jeho fungování zkoumá celovečerní dokument Tajemství Divadla Sklep aneb Manuál na záchranu světa, jenž měl předpremiéru na Finále Plzeň. S jeho režisérkou Olgou Dabrowskou jsme si povídaly nejen o tom, jak dokument vznikal, o léčivosti Sklepa, ale také o hraném filmu, který chystá.

Byla jste člověk zvenčí, nebo jste Sklepáky znala osobně už před natáčením?

Je fakt, že jich hodně znám už z minula. Jsem v podstatě generace po nich. V 80. a 90. letech jsme na ně chodili a nejen Sklepáky, ale příslušníky Pražské 5 jsme postupně poznávali víc a víc. Když jsem byla ještě na gymnáziu, strašně se mi líbily studentské filmy Tomáše Vorla, které jsem viděla na famáckých festivalech. Byla jsem jimi uhranutá a zároveň jsem do něj byla přizamilovaná. Od Ondry Trojana jsem měla ráda např. jeho studentský film Sedum. Parafráze na *Sedm statečných*, v tomto případě šlo o sedm revizorů. Vtipné, až mě bolelo břicho.

Takže svobodné prostředí Sklepa vám bylo blízké...

Svoboda se u nás doma ctíla jako nejvyšší hodnota, mnohem výš než materiální hodnoty nebo kariéra. Ovšem myslím tím odpovědnou svobodu, nikoli svévolnou anarchii. Takže pro mě to byla přirozenost, hledat si svobodu dál. Sklep měl svobodné prostředí tak silné a autentické, že tam člověk, který chtěl svobodu žít, byl jako ryba ve vodě. Tímhle zážitkem myslím hodně dali signál také naší generaci. Museli nás ovlivnit, ať jsme chtěli, nebo ne. Bylo to silné i v tom, že na režim, ve kterém jsme žili, úplně kašlali, a tím jasně dávali najevo, co si o něm myslí... Navíc po revoluci neměli problém dál tvořit, protože se nevymezovali proti bolševikovi, ale proti principům. Nebo si prostě hráli. A to mohli dělat dál úplně stejně.

Ta hravost je ve filmu všudypřítomná...

Ve filmu je scénka, kdy se Sklepáci hádají nad vznikajícím fermanem, co kdo bude mít v aktuální Besídce za svůj výstup. Ferman normálně mívají na zdi a shlukují se tedy s pohledem do zdi. To je nenatočitelné. My jsme se potřebovali dostat s kamerou před jejich obličej. Tak jsme jim dali ferman na stůl, kterému padala noha. A oni s tou nohou okamžitě začali hrát. Kromě toho, Sklepáci se normálně o ferman hádají třeba dvě hodiny, ale my jsme potřebovali zkomprimovanou verzi hádky tak na půl hodiny hrubého materiálu. Stačilo jim říct: ‚Hádejte se o ferman, jak jste zvyklí, ale zkomprimovaně, tak na půl hodky.‘ Hráli sami sebe, věděli, že to hrají, ale zároveň se o tom fermanu dohadovali autenticky, protože podle něj měli vzápětí opravdu odehrát Besídku. Takže to není žádná křečovitá aranž, ale hra a dokument v téže situaci. Když jsme řekli: ‚Přijďte, budeme na vás dělat pokusy‘, tak zvědavě přišli. Byla to pro ně další zajímavá hračka, které se chopili a dělali si s ní, co chtěli.

S jakým množstvím materiálu jste ve střižně pracovali?

V tomhle směru jsme měli luxusní podmínky, které se asi už nebudou opakovat. Na střižnu jsme měli, kolik dní jsme chtěli. Zpracovávali jsme celý hrubý materiál – komprimovali ho a dělali si „krabice“, soubory sekvencí, které samy o sobě byly čisté, zbavené balastu a svým způsobem fungovaly. Mohli bychom tedy uvést takový středometrážní osmihodinový indický film o Sklepu. (*smích*) Potom jsme materiál z těch „krabic“ komprimovali dál a řadili ho do základního příběhu Sklepa. V něm jsme se pokoušeli vyjádřit to štěstí, že se Sklepáci našli a že my jsme našli je, a taky vyjádřit principy, na kterých Sklep funguje. Kladli jsme si otázku, jak je možné, že Sklep existuje tak dlouho, a na tu jsme se snažili odpovědět. Úplně první verze filmu z toho vznikla v září. Postupně vzniklo asi ještě pět dalších verzí, než to dospělo do finální podoby.

Co plánujete dál s natočeným materiálem, který se nevešel do filmu?

V těch vyhozených „krabicích“ neboli sekvencích je spousta docela pěkného bonusového materiálu, který dáme na DVD. Jsou to medailonky jednotlivých Sklepáků, rozhovory s nimi a takové mikrosituace, většinou ze soukromí. Je tam třeba úžasná óda na Davida Vávru, kdy opravdu každý Sklepák na něj pěje neuvěřitelnou chválu z hloubi srdce. To je prostříhané s tím, jak David sedí na velké poradě Sklepa, kde se domlouvá, co budou hrát v příštím roce a každému členovi tu jeho věc hrozně chválí.

Taky je tam pěkná reportáž ze Slavonic, která se do filmu už nevešla, ale je nedílnou součástí sklepečáckého života, repo o sklepvské kapele, literární exhibice pořádaná bratry Kafkovými „Kvašňák“ a další bonbónky.

Jak se dokument vyvíjel od původního záměru?

Těch úskalí je řada a já na ně narážela v průběhu celé tvorby filmu. Vymyslela jsem si, že tam bude několik vědců, aby zkoumali principy, na kterých Sklep funguje. Najednou to začalo být zahlcené vědeckými experimenty až moc. Byl tam například Tomáš Sedláček, který zkoumal, jestli je jejich ekonomika dobrá, nebo zlá. Toho také dáme do bonusů. Trochu jsem se bála, aby to nevyznělo jako adorační agitka na Sklep, protože já jsem naopak chtěla, aby Sklep ukázal principy, které mohou být zdravě nakažlivé pro každého člověka na této planetě. Já mám ze Sklepečáků dobrý pocit, takže jsem si říkala, že když má jít o autorskou výpověď, tak je chválit budu, protože mám proč. Není to samoúčelné, má to smysl. Další věc: Jsou normální lidi jako my. Taky se hádají, mají konflikty, prožívají úplně stejné krize jako všichni ostatní. To bylo možná další úskalí – jak moc to zmínit, nebo nezmínit. Usoudila jsem, že v tomhle nemá smysl se hrabat, protože každému dojde, že jsou to lidi z masa a kostí. A dělat bulvárky, kdo se s kým rozvedl a pohádal, nemá cenu. Tak jsem se toho jen letmo dotkla. Ano, Sklep měl taky krize, kdo je neměl? Právě to, že jsou soudržní a dovedou krize překonávat, je na nich ovšem zajímavé a inspirující.

Výraznou událostí pro Sklepečáky byla možnost zahrát vojákům v Afghánistánu. Ta dost ovlivnila výslednou podobu dokumentu...

Byla to zásadní událost, která spadla z nebe. My jsme chtěli už na začátku, když jsme si zkusmo psali takové „scénáříky“, vyvézt Sklep někam do světa, kde je to mnohem horší než v Čechách. Aby tam hráli a tou svou specifickou energií všechny povzbudili. Měli jsme úplně megalomanské nápady, že budou jezdit po celém světě, do Afriky, k Eskymákům, a tam budou všichni zakládat Sklepy a zeměkoule bude zachráněna. Potom, když jsme se rozhodli, že to bude víc dokument než srandičky, protože ty jsme chtěli nechat spíš na nich, tak přišel Afghánistán. To nám hrálo do noty a do původního tušení, jak by to mělo vypadat. Tak jsme to s povděkem přijali od Boha filmařů jako jeho souhlas s vyšším poselstvím filmu.

Kdo ze štábu se na dobrodružnou cestu vydal?

Afghánistán natočil můj syn Dominik Dabrowski, student FAMO v Písku. Jeli tam jen s produkční Světlanou Holečkovou a začínajícím zvukařem Ondrou Oktábcem. Mrzí mě, že tam nejel Pavel Bureš, který je vynikajícím režisérem, kameramanem a zvukařem v jedné osobě. Natočil nám před tím do Sklepa skvělé záběry a velmi si přál do Afghánistánu jet. Točili by s Dominikem na dvě kamery... To by byl teprve materiál! Ale v té době mi zrovna umírala maminka a organizování toho, kdo místo mě pojede, kdo nepojede a proč, šlo bohužel tak nějak mimo mě. Režijní pokyn pro výsledný miništáb ode mě z Prahy byl: ‚Točte všechno.‘ A oni opravdu statečně točili všechno. Potom nám přivezli tu hromadu materiálu a my si ji ve střížně opět krabicově zkomprimovali až do výsledného tvaru. Pro Sklepáky i miništáb to byl silný zážitek, skoro nepřenositelný. Takže se pořád scházeli a prohlíželi si fotky z Afghánistánu, povídali si o tom, jaké to bylo a co to pro ně znamenalo. Bylo to ohromně zajímavé a moc mě mrzí, že jsem tam s nimi nebyla. Sklep do dneška udržuje vztahy, které tam s vojáky navázali.

V dokumentu je vidět, jak jejich humor dokáže působit v té neradostné realitě, kde neustále hrozí nebezpečí...

Když přelétávali vrtulníkem z jedné základny na druhou, což je částečně zachycené ve filmu, tak ten vrtulník dělá obrovské manévry právě proto, aby je nezaměřili teroristé. Docházelo jim, že poletí přes území, kde mohou být sestřeleni, a hodně se báli. Právě to je ale na nich sympatické, že i když je riziko velké, stojí jim to za to – tu jejich povzbudivou energii vyvézt a někoho tím potěšit. Ví, že tyhle zdánlivé srandičky a písničky mají určitou sílu, pro kterou stojí za to riskovat. Že to něco lidem dává.

Zažili tam i raketový útok, ke kterému mají spoustu veselých historek, neboť byl útok odražen. Např. ve chvíli, kdy zničehonic začala znít siréna, někteří Sklepáci byli v jídelně a jedli zmrzlinu. V tu chvíli se museli schovat pod stůl. No a přítomní vojáci ještě rukama šátrali pro zmrzlinu na stůl a pak si ji pod stolem rozdávali. Nebo herečka Hanka Navarová byla zrovna ve sprše, úplně nahá, měla jen obrovský turban na hlavě, když začal poplach. Vtrhla do vedlejší místnosti, kde byla spousta vojáků, vykřikla jen: ‚Dobrý den, já jsem herečka z Prahy!‘ a lehla si na zem.

Jako zábavné ozvláštnění působí záběry do publika infrakamerou a sledování reakcí diváků. Jak je to s měřením emocí?

Doktor Radek Ptáček, který v dokumentu vystupuje, je moderní hvězda české psychologie. Z Ameriky přivezl program, který se jmenuje FaceReader, a ten má jako jediný v České republice. Je to něco na bázi detektoru lži, ale snímá mikromimické svalstvo v obličeji a čte nejjemnější záchvěvy, které nemůžeme ovlivnit vůlí. Takže to prokoukne skutečnou emoci. Když se třeba člověk navenek usmívá, ale ve skutečnosti je smutný, rozpozná to smutek, a úsměv to vůbec nepřechte. Tímhle FaceReaderem jsme měřili autentické emoce diváků během představení Divadla Sklep, takže štěstí, které se ukazuje ve filmu na grafu, není žádná mystifikace, ale reálně naměřená emoce kolektivního štěstí nejmodernějším americkým přístrojem! Jak víme, emoce radosti, smíchu a štěstí aktivují v těle ty nejdravější hormony a startují v něm léčivé procesy. Sklep je bez nadsázky léčivý.

Co máte v plánu nyní?

Probírání se vším tím materiálem a hledání výsledného tvaru bylo pracné. Od dokumentu bych si teď chtěla „odpočinout“ u hraného filmu. S Ivanou Kubišovou chystáme projekt s pracovním názvem *Děti samotářů*. I když se to možná bude jmenovat *Děti osamělců*, protože nechceme, aby to lidi považovali za *Samotáře* dvojku a šli na další osudy zhuleného Macháčka. Tehdejší *Samotáři* byli o třicátnících, kteří chtějí vztah, ale nejsou schopní ho udržet. Tohle je zhruba o pětáctyřicátnících, kteří také chtějí vztah, nejsou schopní ho udržet, ale už se z těchto krátkodobých vztahů narodily a vyrůstají děti, dokonce celé generace. Je to nový euroamerický sociologický fenomén – z různých modelů alternativních vůči klasické rodině, např. patchworkových (tzn. různě zfúzovaných) rodin a mnoha dalších nejrůznějších kombinací partnerského soužití, vyrostlo a vyrůstá obrovské množství lidí. Ten film má být otázkou, jací lidé z tohoto prostředí vyrůstají a co udělají se světem.

V jaké fázi příprav jste?

Dostali jsme grant na vývoj, takže děláme scénář, obhlídky, obsazujeme herce. Jarda Plesl bude hrát psychopata a Simona Prasková bude hrát velkou roli maminky, která neví, jestli je heterosexuálka, nebo lesba. Máme obsazenou třeba Natálku, dceru Simony Praskové, což je strašně hezká holka, hrozně živá, taková malá Sklepačka. Je to opička, všechno zahraje podle maminky. Takže Simona bude hrát dospělou ženu v krizi i malou holčičku, kterou bude předehrávat Natálce. Kostýmy bude dělat Ivana

Follová, architektka Petr Pištěk, kameru Diviš Marek s Pavlem Burešem jako druhým kameramanem, zvuk Jiří Klenka, střih Krasimira Velitchková, hudbu složí Ivan Acher. Je to štáb snů, se všemi se známe a máme spolu výborné zkušenosti.

Ivan Acher se postaral i o minimalistickou hudbu k *Tajemství Divadla Sklep*. Jak ta spolupráce vznikla?

Sklep má spoustu hitů, má kapelu a celou řadu skladatelů. Každý Sklepák je vedle autorství scének i autorem písní. My jsme si ale vybrali našeho skladatele – Ivana Achera, který je naprosto vynikající. Ivan trochu řešil, jestli má jeho hudba vůbec v tom filmu být, když Sklepáci jsou samí muzikanti. Jestli není trapné se tam plést. Když jsem ho přesvědčila, že tam být má, protože jeho hudba představuje náš pohled na Sklep, tak měl starost, aby to nevypadalo, že se předvádí na úkor Sklepa. Řekla jsem mu: ‚Něco, abychom měli skromňoučkej komentář a to divadlo v něm pojali jako celek...‘ Ivan tedy vymyslel, že přinese hrací strojek, kam se zasouvají kotoučky s papírem a do těch kotoučků se kleštičkami vyštípává hudba. Je to dost pracné, protože když se štípne vedle, tak se musí přeštípat celý kotouč. Takže asi až pátou verzi Ivan vyštípal správně. Potom zasadil papírek do malého hracího strojku, točil kličkou strojku u mikrofonu a takhle tu hudbu do filmu nahrál. Ten zvuk před závěrečnými titulky, to je právě natáhnutí strojku.

S animací závěrečných titulků jste si taky vyhráli...

Ty dělal Sklepák, animátor František Fáňa Váša. Poznala jsem při tom, jak je animátorský svět krásný. Obvykle člověk řeší nějaké zásadní vážné povinnosti, ale my řešili, jestli se David Vávra má houpat, nebo spíš skákat. Jestli jitrnice nemá být větší a kdo bude dělat kotrmelce... Takže to byl výlet do toho nejhravějšího světa.